

УДК: 343.98

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2022-78-1-153-160>

Кметь Олена Олександрівна,

ад'юнкт

(Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2269-2493>

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ОПЕРАТИВНИМ ПІДРОЗДІЛАМ НА КОНФІДЕНЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Статтю присвячено аналізу стану вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень із проблемних питань соціального та правового захисту осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі. Узагальнено напрацювання в цій галузі та визначено перспективні напрями подальшого вдосконалення роботи щодо надійного соціального й правового захисту учасників оперативно-розшукової діяльності у сфері здійснення конфіденційного співробітництва в оперативних підрозділах Державної прикордонної служби України. Доведено, що проблеми соціального та правового захисту осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам Держприкордонслужби, потребують більш широкого висвітлення у спеціальній літературі. Належне наукове обґрунтування змін та доповнень до оперативно-розшукового законодавства сприятиме підвищенню ефективності протидії всім видам протиправної діяльності в Україні, зокрема, на державному кордоні.

Ключові слова: конфіденційне співробітництво; оперативні підрозділи; оперативно-розшукова діяльність; соціальний і правовий захист; конфідент; правоохоронний орган.

Постановка проблеми. Незважаючи на постійне підвищення матеріально-технічного забезпечення оперативних підрозділів, конфіденційне співробітництво громадян залишається основним інструментом боротьби зі злочинністю.

Як слушно зауважує О. Бандурка, більшість злочинів неможливо виявити, розкрити чи розслідувати без залучення окремих осіб до виконання оперативно-розшукових завдань. Криміналізація всіх основних сфер соціально-економічного життя, підвищення організованості й озброєння злочинців визначають дедалі більше загострення їх конфронтації із правоохоронною системою [1, с. 23]. Повністю погоджуючись із науковцем, варто зазначити, що одним із важливих чинників, який сприяє активності громадян у протидії протиправній діяльності та забезпечує ефективність такого співробітництва, є гарантований державою належний рівень їхнього соціального та правового захисту.

Тому мета статті полягає в тому, щоб на основі наявних на сьогодні результатів наукових напрацювань у сфері соціального та правового захисту конфідентів обґрунтувати необхідність проведення додаткових досліджень для подальшого вдосконалення загальнодержавної системи надійного убезпечення осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, задля ефективного використання інституту конфіденційного співробітництва у протидії кримінальним правопорушенням на державному кордоні України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим теоретичним і практичним питанням конфіденційного співробітництва, зокрема і проблемам соціального та правового захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), у різні роки присвячували свої роботи вітчизняні науковці. Так, історичні процеси становлення та розвитку конфіденційного співробітництва з правоохоронними органами розглядалися в публікаціях О. Бандурки, О. Войтюка, І. Воронова, О. Піджаренка, В. Тарасенка, Р. Тарасенка, О. Ярмиша та інших. Особливості організації негласної роботи в установах виконання покарань досліджували такі вітчизняні вчені, як І. Баглай, В. Голубець, В. Захаров, Н. Філіпенко, С. Халимон, Д. Цехан. Теоретичні засади організації та здійснення конфіденційного співробітництва в органах Міністерства внутрішніх справ висвітлено у працях С. Албула, Г. Бірюкова, М. Грібова, Є. Дідоренка, О. Долженкова, В. Євтушка, А. Кислового, О. Козаченка, В. Матвійчука, В. Некрасова, Д. Никифорчука, Е. Рижкова, І. Сервецького, М. Стащак, С. Тагієва, В. Усенка, Ю. Черкасова, О. В. Шахматова, В. Шендрика, І. Шинкаренка, О. Юрченка.

Деякі аспекти цієї проблеми під час дослідження загальних категорій захисту учасників ОРД та визначення актуальності викликів і загроз для Держприкордонслужби вивчали та продовжують вивчати такі науковці, як С. Андрусенко, В. Білецький, Х. Босак, М. Букін, Ю. Волошин, В. Глазков, О. Горбачов, О. Гриньків, В. Давидюк, І. Дмитрієв, В. Зьолка, Д. Каблов, О. Кириченко, О. Кіреєва, В. Колосков, А. Ляш, Г. Магась, В. Макаруч, А. Орлеан, В. Ортинський, О. Остапенко, В. Половніков, А. Притула, П. Серебрянський, Д. Сергєєв, А. Суббота, М. Тимчаль, О. Царенко та інші.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто наголосити, що питанням соціального та правового захисту осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, постійно приділяється увага з боку і науковців, і законодавця. Так, держава гарантує соціально-правовий захист особам, які співпрацюють з оперативними підрозділами (ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2]). Проте практична сторона реалізації закріпленого положення про захист державою особи, яка залучається до виконання завдань ОРД, викликає суттєві труднощі, що виникають під час залучення до конфіденційного співробітництва в оперативних підрозділах, які протидіють протиправним проявам у сфері безпеки державного кордону.

Комплексне та всебічне вивчення теоретичних і прикладних засад конфіденційного співробітництва в оперативних підрозділах зумовлює необхідність аналізу стану їх наукової розробки як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, які проводили свої дослідження в зазначеній галузі. Такий аналіз дає можливість узагальнити досягнуті результати та визначити основні напрями вдосконалення діяльності оперативних підрозділів Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) у сфері здійснення конфіденційного співробітництва.

Оперативно-розшукове законодавство передбачає, що особа, яка залучається до виконання завдань ОРД, має бути під соціальним і правовим захистом держави. Основу правового статусу конфідента становлять Конституція України [3], Кримінальний процесуальний кодекс України [4], Кримінальний кодекс України [5], закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2], «Про Державну прикордонну службу України» [6], «Про державну таємницю» [7], «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [8] та інші нормативно-правові акти, що перебувають як у відкритому, так і в обмеженому доступі. Принцип соціального та правового захисту особи, що співпрацює з оперативним підрозділом, ґрунтується на конституційних положеннях про права і свободи людини та громадянина.

Після прийняття 18 лютого 1992 року Верховною Радою Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі – Закон) конфіденційне співробітництво посіло важливе місце в правоохоронній системі. Як зауважив М. Корчовий, цей Закон із таємної, закритої діяльності перетворив конфіденційне співробітництво на складну, різнобічну форму діяльності держави у сфері протидії злочинності, зміст якої становлять дії, що охоплюють різноманітні за своєю сутністю правовідносини (державно-правові, адміністративно-правові, організаційно-управлінські, трудові, фінансові, соціально-правового захисту, у сфері інформаційної діяльності тощо) та заходи, спрямовані на створення умов, надання допомоги у виконанні завдань протидії зі злочинності, забезпечення ефективності роботи осіб, які здійснюють конфіденційне співробітництво, використання отриманих від них відомостей у правоохоронній діяльності, а також дотримання законності та забезпечення безпеки осіб, які залучаються до виконання завдань ОРД [9, с. 67–68].

Досліджуючи історію зародження співробітництва громадян з органами державної влади в інтересах боротьби зі злочинністю, історичні аспекти становлення правового інституту конфіденційного співробітництва, В. Тарасенко та Р. Тарасенко у своїй колективній монографії «Інститут конфіденційного співробітництва в оперативно-розшуковому праві» (2009) окреслили чотири етапи становлення та розвитку конфіденційного співробітництва громадян з органами державної влади [10]. Крім того, науковцями було розглянуто правові засади здійснення конфіденційного співробітництва осіб з оперативними підрозділами за сучасних умов, їх місце та значущість у правовій системі боротьби зі злочинністю, а також виділено напрями подальшого врегулювання зазначеного інституту.

Проаналізувавши ставлення пересічних українців до питань конфіденційного співробітництва з оперативними підрозділами, зазначені вчені дійшли висновку, що сучасне українське суспільство переживає глибоку кризу моралі, яка проявляється в недовірі громадян до державних органів, що ведуть боротьбу зі злочинністю. Низький рівень правової культури, правовий нігілізм, корупція, низька виконавча дисципліна, порушення законності, прав і свобод людини викликають глобальне небажання громадян брати участь у боротьбі зі злочинністю [10, с. 53–54].

У дослідженні зроблено спробу визначити пріоритетні напрями подальшого вдосконалення інституту конфіденційного співробітництва, до яких авторський колектив відносить: проблеми державного захисту конфідентів у кримінальному судочинстві; правові аспекти захисту персональних даних під час здійснення конфіденційного співробітництва; вікові питання конфіденційного співробітництва; дотримання прав людини та громадянина у процесі здійснення конфіденційного співробітництва; проблемні питання соціального захисту конфіденційного співробітництва.

Варто погодитися із С. Андрусенком стосовно того, що найбільш складними з моральних позицій є проблеми залучення осіб до конфіденційного співробітництва з органами, які проводять ОРД, проблеми їх соціального й правового захисту, проблеми залучення до конфіденційного співробітництва різних категорій осіб, у тому числі осіб, що займають певне посадове становище, проблеми охорони прав і свобод як самих конфідентів, так і осіб, із якими їм доведеться працювати, вирішуючи завдання ОРД [11, с. 64].

Слушно зауважив В. Давидюк, що проблеми убезпечення конфідентів не обмежуються лише питаннями їх соціального захисту, а й мають включати захисні механізми, які в тій чи іншій формі повинні застосовуватися до конфідентів, адже останні є особами, діяльність яких пов'язується з високим рівнем ризику. На думку науковця, «важливим моментом організації роботи з конфідентами є питання забезпечення їх безпеки вже після завершення співробітництва з правоохоронними органами. Це питання не є другорядним, особливо враховуючи його залежність від політичної обстановки в країні.

Українська історія вже зазнавала часів, коли відомості про конфідентів з різних причин ставали надбанням суспільства: через зміни політичної кон'юнктури, зраду службових інтересів особами, яким ці відомості були довірені для виконання поставлених завдань, недбалість тощо. Тобто є достатні підстави говорити про існування потенційної загрози для конфідентів, які з тих чи інших причин припинили співробітництво з правоохоронними органами. У чинному законодавстві (ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») не передбачено захисту таких осіб» [12, с. 100].

Ці погляди поділяє І. Дмитрієв, який зазначає, що «на законодавчому рівні необхідно передбачити обов'язок оперативних підрозділів гарантувати конфіденційність діяльності осіб, які сприяють правоохоронним органам у вирішенні завдань ОРД, а також передбачити заходи відповідальності осіб, які допускають розшифрування відомостей про негласних працівників, способи отримання ними інформації» [13, с. 202]. Також нам імпонує думка науковця, що вчинення конфідентом кримінального правопорушення не є підставою для повідомлення уповноваженому прокурору відомостей про те, що ця особа є або була конфідентом. Учинення протиправного діяння взагалі не є підставою для оприлюднення відомостей про особу як про конфідента [13, с. 203].

Правила застосування заходів безпеки закріплено законодавцем, але на сьогодні чіткого механізму їх реалізації немає. Тому потреба подальшого вдосконалення законодавства України у сфері забезпечення безпеки є актуальною та своєчасною, зважаючи на те, що застосування заходів забезпечення безпеки дає позитивні результати, зміцнює довіру громадян та заохочує допомагати в боротьбі з правопорушеннями.

М. Річ у своїх дослідженнях на підставі аналізу справ, де конфіденти постраждали за свою діяльність від рук злочинців, ураховуючи розвиток комп'ютерних технологій і появу великої кількості джерел інформації про негласну роботу правоохоронних органів, схиляється до думки про необхідність посилення захисту негласного апарату шляхом проведення навчання щодо особливостей їх роботи, тому що нині такі заходи майже не проводяться [14, с. 731, 744].

На сьогодні з метою забезпечення безпеки конфідентів є потреба внесення змін та доповнень до законодавства щодо дотримання принципу конспірації, тобто нерозголошення відомостей про конфідентів та їхніх близьких родичів, адже діяльність осіб, з якими встановлено негласне чи конфіденційне співробітництво, тісно пов'язана із загрозою їхньому життю, здоров'ю та майну під час виконання завдань із протидії злочинності.

Вагоме значення для висвітлення порушеної проблеми має докторська дисертація О. Шахматова «Агентурна робота в оперативно-розшуковій діяльності (теоретико-правове дослідження російського досвіду)» (2005). Дослідивши поняття і суть сприяння громадян органам, які здійснюють ОРД, науковець зробив висновок, що питання залучення громадян до сприяння таким органам є надзвичайно важливими в умовах протидії зростанню злочинних проявів, але недостатньо науково розробленими й урегульованими на законодавчому рівні [15, с. 158]. О. Шахматов зазначає, що агентурний метод є формою реалізації права органів, які здійснюють ОРД, на залучення до підготовки та проведення оперативно-розшукових заходів окремих осіб на негласній основі, а громадяни мають можливість використовувати право на захист своїх прав від злочинних посягань [15, с. 390]. Проаналізувавши моральні проблеми конфіденційної роботи у своєму дисертаційному дослідженні, автор резюмує, що в роботі органів, які здійснюють ОРД, наявні проблеми не тільки правового, а й морального характеру, особливо в питанні залучення громадян до негласного співробітництва [15, с. 245].

Дослідженню прав громадян, залучених до конфіденційної співпраці, приділяли увагу В. Багрій та В. Луцик. Вони визначили такі права конфідентів: одержувати від

працівників правоохоронних органів роз'яснення про свої завдання, права та обов'язки; знати правові наслідки своїх дій під час виконання завдань, у тому числі передбачені кримінальним законодавством; знати обставини, що виключають злочинний характер діяння; відмовлятися від виконання завдань, які, на їхню думку, суперечать закону або можуть нести загрозу для їхнього здоров'я чи життя; укласти контракт про конфіденційну співпрацю, зокрема такий, що передбачає можливість включення періоду їх співпраці як основного роду занять до трудового стажу, що дає право на отримання пенсії; використовувати з метою конспірації документи, які зашифровують особу; одержувати винагороду та інші компенсації, у тому числі обумовлені контрактом; одержувати у встановленому порядку кошти на відшкодування матеріальних витрат, понесених ними під час виконання завдань, а також компенсації за шкоду, спричинену їх здоров'ю або нанесену їх майну у зв'язку зі співпрацею; оскаржувати неправомірні дії правоохоронного органу або його працівника [16, с. 119–120].

Наведений авторами перелік прав конфідентів повністю розкриває їх правовий статус. На жаль, чинне оперативно-розшукове законодавство не передбачає навіть третини таких прав. Немає їх закріплення і на рівні відомчих нормативно-правових актів. Зазначене свідчить про необхідність удосконалення цього напрямку правового регулювання діяльності оперативно-розшукових підрозділів.

Найпростішим рішенням у цій ситуації, на нашу думку, могло б стати внесення відповідних змін до чинного кримінально-процесуального законодавства та оперативно-розшукового законодавства.

Наприклад, М. Грібов та О. Козаченко з метою забезпечення системності механізму правового регулювання негласного співробітництва вносять пропозиції щодо запровадження змін і доповнень до законодавства. Опрацьовуючи зміст таких змін і доповнень, вони використовують два підходи. Перший (тактичний) передбачає розроблення пропозицій з огляду на сучасний стан законодавчого регулювання ОРД та кримінального процесу, внесення змін і доповнень конкретно щодо негласного співробітництва. Другий (стратегічний) визначає розроблення пропозицій щодо врегулювання питань негласного співробітництва в контексті реформування законодавчого регулювання ОРД та досудового розслідування [17, с. 15].

В. Давидюк пропонує внести зміни до чинного кримінального, оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства. Зокрема, пропонує доповнити ст. 43 Кримінального кодексу України нормою, що поширювала б права осіб, які відповідно до закону виконували спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації; конфідентів, які сприяють правоохоронним органам у попередженні та/або розслідуванні тяжкого чи особливо тяжкого злочину [12, с. 102].

О. Горбачов з метою вдосконалення інституту забезпечення безпеки осіб, залучених до виконання завдань ОРД під час негласного й конфіденційного співробітництва, пропонує запровадити в Кримінальному процесуальному кодексі України окремий розділ під назвою «Забезпечення безпеки осіб, залучених до виконання завдань ОРД під час негласного і конфіденційного співробітництва» [17, с. 102].

Подібні підходи поки що не знайшли свого застосування у вітчизняній правовій системі. Уважаємо, що законодавче закріплення прав осіб, які сприяють оперативним органам, не лише дозволить конкретизувати правовий статус конфіденційного співробітника, а й сприятиме покладенню на державу зобов'язань щодо створення належних умов правової охорони конфідента. Звісно ж, що у зв'язку з цим державні гарантії необхідно розглядати як основну частину правового статусу конфіденційного співробітника.

Висновки. На підставі викладеного слід зазначити, що суттєві напрацювання науковців у галузі юриспруденції, психології та державного управління дають підстави стверджувати, що досліджуване питання соціального й правового захисту конфідентів становить значний інтерес для теорії та практики, проте є недостатньо вивченим, а отже потребує більш глибокого осмислення та дослідження.

Очевидно, що позитивне вирішення проблем соціального та правового захисту особи, яка залучається до виконання завдань ОРД оперативними підрозділами ДПСУ, створення механізму правового регулювання захисту конфідентів шляхом внесення змін і доповнень до законодавства щодо негласного співробітництва сприятиме підвищенню ефективності протидії всім видам протиправної діяльності на державному кордоні.

Варто зауважити, що деякі аспекти конфіденційного співробітництва не можуть бути дослідженими у відкритій публікації через те, що переважна більшість проблемних питань має характер державної таємниці, і тому потребує висвітлення у виданнях з грифом обмеженого доступу.

Перспективи подальших розвідок полягають у необхідності здійснення системного аналізу проблем соціального та правового захисту осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам у сфері прикордонної безпеки, та розробці пропозицій щодо шляхів їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. М., Горбачев А. В. Оперативно-розсыскная деятельность: правовой анализ : науч.-практ. пособие. Киев : РИО МВД Украины, 1994. 160 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 30.01.2022).
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 30.01.2022).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 12.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 30.01.2022).
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 30.01.2022).
6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. Дата оновлення: 15.12.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/661-15> (дата звернення: 30.01.2022).
7. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ. Дата оновлення: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 30.01.2022).
8. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-ХІІ. Дата оновлення: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (дата звернення: 30.01.2022).
9. Корчовий М. Проблеми правовідносин у процесі конфіденційного співробітництва оперативних підрозділів ОВС з громадянами. *Вісник Академії управління МВС*. 2008. № 1–2. С. 66–73.
10. Тарасенко В. Є., Тарасенко Р. В. Інститут конфіденційного співробітництва в оперативно-розшуковому праві : монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2009. 176 с.
11. Андрусенко С. В. Морально-етичні питання конфіденційного співробітництва. *Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності з протидії організованій злочинності* : матер. Міжнар. наук.-практ. Інт.-конфер. (м. Одеса, 28 квітня 2017 р.). Одеса : ОДУВС, 2017. С. 112.
12. Давидюк В. Окремі аспекти забезпечення безпеки конфіденційного співробітництва осіб із правоохоронними органами. *Вісник ХНУВС*. 2019. № 2 (85). С. 95–104.
13. Дмитрієв І. Проблеми правового регулювання агентурної роботи оперативних підрозділів податкової міліції. *Форум права*. 2012. № 2. С. 196–204.
14. Rich M. L. Coerced Informants and Thirteenth Amendment Limitations on the Police-Informant Relationship. *Santa Clara Law Review*. 2010. Vol. 50, No. 3. P. 681–745.
15. Шахматов А. В. Агентурная работа в оперативно-розсыскной деятельности (теоретико-правовое исследование российского опыта) : дис. ... доктора. юрид. наук : 12.00.09. С-Пб, 2005. 438 с.
16. Багрій М. В., Луцик В. В. Процесуальні аспекти негласного отримання інформації: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія. Харків : Право, 2017. 376 с.

17. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Шляхи вдосконалення правового регулювання негласного співробітництва. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 8–18.
18. Горбачов О. В. Правовий аналіз забезпечення безпеки осіб, залучених до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності під час негласного і конфіденційного співробітництва. *Форум права*. 2017. № 5. С. 99–105.

References

1. Bandurka, A. M., Gorbachev, A. V. (1994). *Operativno-rozysknaia deiatel'nost': pravovoi analiz : nauch.-prakt. posobie* [Operational-investigative activity: legal analysis]. Kiev : RIO MVD Ukrainy. 160 s. [in Russian].
2. Pro operativno-rozshukovu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-12 [On operational and investigative activities : Law of Ukraine]. Data onovlennia: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine]. Data onovlennia: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 12.04.2012 № 4651-6 [Criminal Procedural Code of Ukraine]. Data onovlennia: 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-3 [Criminal Code of Ukraine]. Data onovlennia: 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
6. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 03.04.2003 № 661-4 [On State Border Guard Service of Ukraine : Law of Ukraine]. Data onovlennia: 15.12.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/661-15> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
7. Pro derzhavnu taiemnytsiu : Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 № 3855-12 [On state secret : Law of Ukraine]. Data onovlennia: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
8. Pro zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u kryminalnomu sudochynstvi : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 782-12 [On ensuring the safety of persons involved in criminal proceedings : Law of Ukraine]. Data onovlennia: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (data zvernennia: 30.01.2022) [in Ukrainian].
9. Korchovyi, M. (2008). Problemy pravovidnosyn u protsesi konfidentsiinoho spivrobitnytstva operativnykh pidrozdiliv OVS z hromadianamy [Problems of legal relations in the process of confidential cooperation of operational units of the police with citizens]. *Visnyk Akademii upravlinnia MVS*. № 1–2. S. 66–73 [in Ukrainian].
10. Tarasenko, V. Ye., Tarasenko R. V. (2009). *Instytut konfidentsiinoho spivrobitnytstva v operativno-rozshukovomu pravi : monohrafiia* [Institute of Confidential Cooperation in Investigative Law]. Luhansk : RVV LDUVS. 176 s. [in Ukrainian].
11. Andrusenko, S. V. (2017). Moralno-etychni pytannia konfidentsiinoho spivrobitnytstva [Moral and ethical issues of confidential cooperation]. *Aktualni problemy operativno-rozshukovoi diialnosti z protydii orhanizovanii zlochynnosti* : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. Int.-konfer. (m. Odesa, 28 kvitnia 2017 r.). Odesa : ODUVS. S. 112 [in Ukrainian].
12. Davydiuk, V. (2019). Okremi aspekty zabezpechennia bezpeky konfidentsiinoho spivrobitnytstva osib iz pravookhoronnyimi orhanamy [Some aspects of ensuring the security of confidential cooperation of persons with law enforcement agencies]. *Visnyk KhNUVS*. № 2 (85). S. 95–104 [in Ukrainian].
13. Dmytriiev, I. (2012). Problemy pravovoho rehuliuвання ahenturnoi roboty operativnykh pidrozdiliv podatkovoi militsii [Problems of legal regulation of intelligence work of operational units of the tax police]. *Forum prava*. № 2. S. 196–204 [in Ukrainian].
14. Rich M. L. Coerced Informants and Thirteenth Amendment Limitations on the Police-Informant Relationship. *Santa Clara Law Review*. 2010. Vol. 50, No. 3. P. 681–745.
15. SHahmatov, A. V. (2005). Agenturnaya rabota v operativno-rozysknoj deiatel'nosti (teoretiko-pravovoe issledovanie rossijskogo opyta) : dis. ... doktora yurid. nauk : 12.00.09 [Agency work in operational and investigative activities (theoretical and legal study of the Russian experience)]. S-Pb. 438 s. [in Russian].
16. Bahrii, M. V., Lutsyk, V. V. (2017). Protseptualni aspekty nehlasnogo otrymannia informatsii: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid : monohrafiia [Procedural aspects of covert obtaining of information: domestic and foreign experience]. Kharkiv : Pravo. 376 s. [in Ukrainian].
17. Hribov, M. L., Kozachenko, O. I. (2020). Shliakhy vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання nehlasnoho spivrobitnytstva [Ways to improve the legal regulation of covert cooperation]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 2. S. 8–18 [in Ukrainian].

18. Horbachov, O. V. (2017). Pravovyi analiz zabezpechennia bezpeky osib, zaluchenykh do vykonannia zavdan operatyvno-rozshukovoi diialnosti pid chas nehlasnoho i konfidentsiinoho spivrobitnytstva [Legal analysis of security of persons involved in the implementation of operational and investigative activities during covert and confidential cooperation]. *Forum prava*. № 5. S. 99–105 [in Ukrainian].

Kmet Olena,

Postgraduate Student

(National Academy of the State Border

Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2269-2493>

**STATE OF SCIENTIFIC RESEARCH ON SOCIAL AND LEGAL PROTECTION OF PERSONS
WHO PROVIDE ASSISTANCE TO OPERATIONAL DEPARTMENTS ON A CONFIDENTIAL BASIS**

The article is devoted to the analysis of the state of scientific research on problematic issues of social and legal protection of persons who provide assistance to operational units on a confidential basis, conducted by domestic and foreign scientists. The analysis of various scientific approaches of some scientists to the issue of security of confidants is carried out, their variants of the decision of the given problem are considered. The achievements in this area are summarized and promising areas for further improvement of reliable social and legal protection of participants in operational and investigative activities in the field of confidential cooperation in operational units of the State Border Guard Service of Ukraine. It is proved that the problems of social and legal protection of the axis, which provide assistance to the operational units of the State Border Guard Service of Ukraine, need more extensive coverage in the special scientific literature. The author outlines the regulatory framework that forms the basis of the legal status of the confidant in particular; the Constitution of Ukraine, the Criminal Procedure and Criminal Codes, the Law of Ukraine “On operational and investigative activities” and other regulations. Emphasis is placed on the fact that the issue of ensuring the protection of this category of persons needs a separate consolidation at the legislative level. In this regard, government guarantees should be considered as a major part of the legal status of a confidential employee. Proper scientific substantiation of changes and additions to the operational and investigative legislation will help increase the effectiveness of combating all types of illegal activities in Ukraine in general and at the state border in particular. At the same time, making appropriate changes to the current criminal procedure and operational-search legislation will have a positive impact on the successful implementation of certain tasks in the implementation of the Integrated Border Management Strategy until 2025, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on 24.07.2019 № 687-r.

Key words: confidential cooperation; operative subdivisions; operative-search activity; social and legal protection; confidant; law enforcement body.

Надіслано до редколегії 07.02.2022
Рекомендовано до публікації 11.02.2022